

Силабус курсу

Тіньова економіка та безпека держави

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 26 Цивільна безпека

Спеціальність – 262 Правоохоронна діяльність

Освітньо-професійна програма - «Економічна безпека та фінансові розслідування»

Рік навчання: 3, Семестр: 6

Кількість кредитів: 5 Мова викладання: українська

Керівник курсу

к.е.н., доцент, доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності Людмила БУДНИК

Контактна інформація

lydabydnik@gmail.com, +380974545785

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

«Тіньова економіка та безпека держави» є дисципліною, яка сприяє підготовці фахівців у сфері правоохоронної діяльності. Дисципліна знайомить студентів із причинами зародження та існування тіньової економіки, наслідками тіньової економіки та її безпосереднього впливу на стан економічного розвитку країни та рівень забезпечення економічної безпеки, методами детінізації національної економіки.

Дисципліна «Тіньова економіка та безпека держави» забезпечує інструментарій формування наступних компетентностей:

Інтегральна компетентність:

здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері правоохоронної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів правоохоронної діяльності і характеризується комплексністю та невизначеністю умов

Спеціальні (фахові) компетентності:

здатність ідентифікувати ознаки економічних злочинів та їх вплив на стан економічної безпеки держави

Програмні результати дисципліни «Тіньова економіка та безпека держави»:

вміти визначати і розраховувати індикатори тінізації економіки та обґрунтовувати їх вплив на економічну безпеку держави

Структура курсу

Години (лек. /практ.)	Тема	Результати навчання	Завдання
2/2	1.Тіньова економіка як соціально-економічне явище	Набуття знань щодо змісту поняття “тіньова економіка”; основних ознак тіньової економіки; критеріїв типологізації та основних видів тіньової економіки; структури тіньової економіки у різних країнах; причин зародження та розвитку тіньової економіки; особливостей формування тіньової економіки в Україні; соціально-економічних наслідків тіньової економічної діяльності та шляхи її мінімізації. Вплив тіньової економіки на безпеку держави в умовах воєнного стану.	Поточне опитування виконання завдань та досліджень
4/4	2. Дослідження та оцінка параметрів тіньової економіки	Набуття знань щодо мікрометодів оцінки тіньової економіки; мікрометодів оцінки тіньової економіки; методів статистичної оцінки масштабів тіньової економіки; методів моделювання і оцінки обсягів прихованого виробництва.	Задачі, тести
4/4	3. Паралельна (“біла”) тіньова економіка	Набуття знань щодо визначення та характерних ознак “білої” тіньової економіки; корупції як основної форми прояву “білої” тіньової економіки; відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом, і тіньових операцій, пов’язаних з цим; ухилення від сплати податків.	Поточне тестування есе
4/4	4. Неформальна (“сіра”) тіньова економіка	Набуття знань щодо сутності неформальної економіки, її відмінностей від інших видів тіньової економіки; причин виникнення і масштабів неформального сектору національної економіки; основних економічних характеристик неформального бізнесу; економічних теорій “неформальності”; неоінституційного підходу до аналізу неформальної економіки.	Поточне тестування
2/2	5. Організована злочинність: соціально-економічна сутність	Набуття знань щодо загальної характеристики організованої злочинності; економічної історії організованої злочинності закордоном та в Україні; трансформації процесів організованої злочинності в Україні; економіки організованої злочинності; транснаціональної організованої злочинності; економічних методів боротьби з проявами організованої злочинності.	Поточне опитування виконання завдань та досліджень
2/2	6. Найвищі форми організаційної структури тіньової економіки	Набуття знань щодо передумов і закономірностей формування мафіозних структур в Україні; ідеології мафіозного формування; трансформації і захисних механізмів мафіозних структур; мафії як загрози фінансово-економічній безпеці держави; наркобізнесу та його відмінностей від інших видів мафіозного підприємництва; торгівлі зброєю; торгівлі людьми.	Поточне тестування

4/4	7. Нелегальні ринки як прояв тіньової економіки	Набуття знань щодо загальної характеристики нелегальних ринків; особливостей формування та розвитку нелегальної торгівлі в Україні; особливостей приватних нелегальних ринків; напрямів мінімізації незаконної торгівлі.	Поточне опитування презентації, есе
4/4	8. Економіка тероризму	Набуття знань щодо тероризму як елементу сучасної світової системи; економічних причин формування і розвитку терористичних організацій; джерел фінансування сучасних терористичних організацій; регіональних моделей економіки тероризму.	Поточне тестування
4/4	9. Боротьба з тіньовою економікою та зміцнення безпеки держави в умовах воєнного стану	Набуття знань щодо негативних та позитивних причин розвитку тіньової економіки; нормативно-правових аспектів боротьби з тіньовою економікою; видів контролю за тіньовою економікою; програми дій по боротьбі з тіньовою економікою; мінімізації тіньових проявів з метою зміцнення безпеки держави. Особливості діяльності антикорупційних органів в умовах воєнного стану.	Поточний контроль, есе

Літературні джерела

Основна література

1. Варналій З.С., Гончарук А.Я., Жаліло Я.А. та ін. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації. За ред. З.С. Варналія . К.: НІСД, 2006. 576 с.
2. Войцехівська, С. (2023). Детінізація економіки як запорука фінансової безпеки держави. *Економіка та суспільство*. 2023. №56. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-7>
3. Конституція України : закон України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Краус Н. М.К. Детермінанти тіньової економіки в інноваційних умовах господарювання: Монографія. – Полтава: Дивосвіт, 2014. – 148 с.
5. Опришко І. В. Окремі аспекти діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції в умовах воєнного стану в Україні. URL: https://www.naiu.kiev.ua/files/antukoruptsia/2022/materialy_konf_081222.pdf#page=72.
6. Приступа Т. В., Чайковська М. А. Тіньова економіка та її вплив на соціально-економічний розвиток України: веб-сайт. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/1_12_uk/11.pdf
7. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України № 1277 від 29.10.2013 р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME_131588.html.
8. Про національну безпеку держави : Закон України від 21.06.2018 р. №2469-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
9. Смолянук В.Ф., Деменко О.Ф., Прибутько П.С. Основи національної безпеки України. Навчальний посібник.- К. ПАЛИВОДА А.В., 2017.- 140 с., С.6-38.
10. Стратегія національної безпеки України «БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ - БЕЗПЕКА КРАЇНИ». Указ Президента України від 31 14.09.2020 р., № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>.
11. Суворова, С., Кульганік, О. Тіньова економіка в Україні: стан та шляхи

подолання. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. №8. С. 168-172. URL: <https://doi.org/10.32782/dees.8-28>.

12. Тіньова економіка України. Національний банк України: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/doslidjennya-tinovoyi-ekonomiki-v-ukrayini--mayje-chvert-vvp--abo-846-mlrd-griven--perebuvaye-v-tini>

13. Указ Президента України №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>

14. Schneider F. Tax Losses due to Shadow Economy Activities in OECD Countries in 2017: website. URL: <http://www.e>

Додаткова література

15. Алексеев С. В. Формування тіньової економіки в пострадянській Україні (1991–2004 рр.): історичні особливості та наслідки. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Історичні науки*. 2017. № 1. С. 16-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdu_2017_1_5

16. Бухтіарова А. Г., Семенов А. Ю., Михальова А. С. Тіньова економіка: причини та шляхи детінізації економічних процесів. *Modern economics*. 2020. № 23. С. 31-36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2020_23_7

17. Гірна О. Й., Карпак І. Т. Оцінювання тіньової економіки та її впливу на соціально-економічний розвиток. *Вісник Університету банківської справи*. 2019. № 2-3. С. 128–134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2019_2-3_21

18. Гузенко О. П., Кадала В. В. Тіньова економіка як факторний сегмент загрози рівню економічної безпеки. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 1. С. 54–63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppd_2020_1_9

19. Гуменюк В. В., Сенів Л. А. Систематизація та удосконалення вимірювання тіньової економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 24(1). С. 136-140. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuutevcg_2019_24\(1\)_27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuutevcg_2019_24(1)_27)

20. Давиденко Н. М., Жовніренко О. В., Оліфер І. О. Вплив тіньової економіки на податкову систему країни. *Підприємництво та інновації*. 2020. Вип. 13. С. 94-98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pidinnov_2020_13_20

21. Доценко А. Ю. Сутність, передумови виникнення та наслідки тіньової економіки в сучасному світі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. 2020. Т. 31(70), № 2(1). С. 95-101. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2020_31\(70\)_2\(1\)_18](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2020_31(70)_2(1)_18)

22. Лихін Д. А., Крамаренко І. В., Бондаренко А. В. Вагомий вплив тіньового сектору на міжнародну економічну безпеку країни. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. 2020. Т. 31(70), № 6. С. 14-18. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2020_31\(70\)_6_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2020_31(70)_6_5)

23. Орлова О. М., Шевчук І. Б. Трансформація тіньової економіки у сфері онлайн-діяльності. *Бізнес Інформ*. 2020. № 2. С. 280-288. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2020_2_38

24. Подмазко О. М. Механізм взаємодії легального та тіньового секторів економіки: теоретичні основи. *Ефективна економіка*. 2018. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_6_14

25. Пьохов В. М. Хабарництво, корупція та тіньова економіка – триєдина загроза національній безпеці України. *Наукові праці МАУП. Економічні науки*. 2018. Вип. 1. С. 39-49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npmaupe_2018_1_8

26. Семашко К. А. Вплив владних рішень на обсяг та динаміку тіньової економіки. *Моделювання та інформаційні системи в економіці*. 2020. № 99. С. 144-150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mise_2020_99_14

27. Семенов А. Ю., Бухтіарова А. Г. Вплив платіжних фінансових технологій на рівень тіньової економіки країни. *Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2020. Т. 25, Вип. 4. С. 103-110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2020_25_4_19
28. Семібраторова Я. Г., Іванченко Г. Ф. Методи оцінки тіньової економіки України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 6(3). С.27-31. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuimevsg_2016_6\(3\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuimevsg_2016_6(3)_8)
29. Супрунова І. В. Сутність тіньової економіки як структурної складової державної безпеки *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 15-16. С. 153-157.
30. Томнюк Т. Л. Фактори інтенсифікації розвитку тіньової економіки в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_2_24
31. Уголькова О. З., Удимович М. М. Аналіз особливостей та сучасного стану тіньової економіки в Україні. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Проблеми економіки та управління*. 2020. Т. 4, № 1. С. 119-124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPP_2020_4_1_15
32. Фісуненко Н. О., Ткаченко П. І., Кузьменко А. О. Кримінологічна характеристика проявів тіньової економіки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 3. С. 232-239. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2020_3_38
33. Nafikov I. S. Shadow economy and organized crime in a city ; [transl. from Russ.: J. Ziyatdinova, A. Bezrukov] ; Inst. of economics, management and law (Kazan). Kazan : Poznaniye , 2013. 240 p.
34. Kasianov V. A., Goncharenko A. V. Extremal principle of subjective analysis. Light & shadow. Proportions of shadow economy. Entropy approach : monog. / Kasianov,. Kyiv : Kafedra, 2017. 74, XV p.
35. Yegorova-Gudkova T., Wojko M., Neustroiev Y., Kostash O., Pan L., Shepitko H., Beloborodko V., Zvirkov O., Kirilina M., Matjukhina I. Development of an innovative methodology of research of systems on an example of a shadow economy as an invariant of system of economic security of state. *Технологический аудит и резервы производства*. 2021. № 4(4). С. 41-45. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tatrv_2021_4\(4\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tatrv_2021_4(4)_10)
36. Dzhumelya V. V. Organizational and functional mechanism of the state policy of counteraction to the shadow economy in Ukraine. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2018. № 6. С. 103-112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2018_6_14
37. Sierova I. A. Shadow Economy: Formation of an Observation Matrix. *Проблеми економіки*. 2019. № 2. С. 177-184. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2019_2_22
38. Tiutiunyk I. Analytical assessment of tax gaps depending on the level of the shadow economy. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2019. № 3. С. 266-270. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2019_3_34
39. Zolkover A., Kovalenko D. Evolution of theories of shadow economy formation. *Технологический аудит и резервы производства*. 2020. № 6(4). С. 6-10. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tatrv_2020_6\(4\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tatrv_2020_6(4)_3)
40. БЕБ URL:<https://suspilne.media/161812-nam-potriben-efekt-sogodni-intervu-novogo-ocilnika-buro-ekonomichnoi-bezpeki-melnika/>

Політика оцінювання

- **Політика щодо дедлайнів та перескладання:** Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (-20 балів). Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
- **Політика щодо академічної доброчесності:** Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%.

Списування під час контрольних робіт та екзамену заборонені (в т.ч. із використанням мобільних пристроїв). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн тестування (наприклад, програма Kahoot).

● **Політика щодо відвідування:** Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в онлайн формі за погодженням із керівником курсу.

Оцінювання

Підсумковий бал (за 100-бальною системою) з дисципліни «Тіньова економіка та безпека держави» визначається як середньозважена величина залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту.

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2	Заліковий модуль 3	Заліковий модуль 4	Разом
20 %	20 %	20 %	40 %	100 %
Усне опитування під час заняття 25% Письмова робота - 75%	Усне опитування під час заняття - 25% Оцінювання самостійної роботи студентів за результатами наукових доповідей та повідомлень - 25% Письмова робота - 50%	Активна участь у тренінгах -30% Написання КПІЗ-40% Захист КПІЗ-30%	Кожне теоретичне питання-макс.20% (разом 60%) Есе- 40%	

Шкала оцінювання студентів:

ECTS	Бали	Зміст
A	90-100	відмінно
B	85-89	добре
C	75-84	добре
D	65-74	задовільно
E	60-64	достатньо
FX	35-59	незадовільно з можливістю повторного складання
F	1-34	незадовільно з обов'язковим повторним курсом